

Dana Jakšičová, Dcery své doby? Školské sestry sv. Františka, chudé školské sestry Naší Paní a školské sestry de Notre Dame v českých zemích v letech 1851-1938 (1950), České Budějovice 2010. Disertační práce – posudek

Autorka předkládané disertační práce, PhDr. Dana Jakšičová, se tématem ženských řeholních institucí zabývá již dlouho. Svou diplomovou i rigorózní práci zaměřila na Kongregaci Školských sester de Notre Dame v Českých Budějovicích, resp. v českobudějovické diecézi, svou disertaci potom rozšířila i na další dvě (podobné) instituce školských sester a na území celých Čech, Moravy i Slezska.

Disertace dr. Jakšičové se skládá z několika kapitol. Nejprve z hlediska svého tématu popsala 19. a první polovinu 20. století – především se zabývala otázkou vzdělanosti, kultury a církevního vývoje. Zde také charakterizovala ženské kongregace jako velmi zvláštní jev v moderních dějinách církve – na jedné straně byly plodem potridentské zbožnosti, na druhé straně se velmi dobře adaptovaly na poměry moderní doby a v převážně sekularizované společnosti si vybudovaly velmi silné postavení, založené především na tom, že svou činností odpověděly na neobyčejně silnou poptávku po kvalitním vzdělání dívek ze středních a nižších vrstev. Vedle toho se začaly zabývat i výchovou dětí v předškolním věku, sirotků a osob obtížně vzdělavatelých, nesamostatných a různým způsobem postižených.

Druhá kapitola pojednává o vzniku těchto kongregací, jejich geografickém rozšíření, počtu, organizaci, rovněž také o typech a počtech školských zařízení, které provozovaly. Podkapitoly věnované normám, resp. stanovám kongregací ukazují, jak důležité byla pro hladký provoz zařízení školských sester disciplína, zároveň také umožňují poznat, jak katolická církev úřadovala a rozhodovala.

Nesporným vrcholem práce dr. Jakšičové jsou následující kapitoly Život za klášterní branou a Ve službě mládeži. V prvně uvedené se autorka zaměřila na vnitřní život kongregací, líčí každodenní život, přičemž důmyslně využívá jak pramenů normativní povahy, tak, bohužel, jen zřídka dochovaných vzpomínek. Tímto způsobem vznikl nesmírně plastický obraz života sester, které musely spojovat hluboké náboženské prožitky s neustálou prací, z níž byly zase velice často vytrhovány nutností řešit nepřestávající problémy. Nepobývaly v tichých celách, nezdržovaly se v krásných klášterních zahradách, nemohly se zabývat jednoduchou manuální prací, umožňující usebrání mysli, místem jejich působení zůstávala hlučící třída plná neposedných dětí. Z toho se pak také odvíjely požadavky na sestry, které se nesměly podrobovat příliš velké askezi, nesměly být příliš zádumčivé, ale naopak se musely snažit si zachovat zdravý i veselou mysl – ale zase tato veselost nesměla být příliš nápadná. Hluboce na mne zapůsobilo líčení každodenního života školských sester, které vlastně neměly vůbec soukromí ani čas pro sebe, které mohly být stále kontrolované, stále pod dohledem..., které ale ve své většině plnily své úkoly bez stýskání, odpovědně a s vědomím, že tím slouží nejen lidem, ale i Bohu.

Za neméně významnou považuji další kapitolu, líčící jejich pedagogické působení. Není pochyb o tom, že poskytovaly vzdělání na úrovni doby a přizpůsobené potřebám jejich svěřenkyň. Svěřené dívky ale nejen vyučovaly, ale také vychovávaly, vštěpovaly jim ctnosti a vlastnosti, které nebyly možná právě nejmodernější, ale které daly jejich životní dráze správný směr. Tím důležitější bylo působení sester u dětí, které ztratily nebo možná nikdy nepoznaly rodinu, případně u těch osob, které se ze zdravotních důvodů nemohly zařadit do společnosti.

Předložená disertace odkrývá část dějin, která zůstávala dlouhou dobu zastíněná jinými tématy, ale která se opět pomalu dostává do středu zájmu – jde o práci z církevních

dějin, z dějin vzdělanosti a výchovy, a konečně v ní přichází ke slovu také genderový moment – školské sestry představovaly mj. také jednu z největších skupin vzdělaných, speciálně vyškolených žen. Lze tedy jednoznačně prohlásit, že dr. Jakšičová odevzdala nepochybně průkopnickou a po všech stránkách mimořádně zdařilou práci, založenou na úctyhodném množství pramenů i literatury; získané poznatky dokázala nejen shromáždit a uspořádat, ale také interpretovat a v neposlední řadě i prezentovat působivou formou. Je zjevné, že při líčení života školských sester prokázala velkou schopnost vcítění, přitom je však nijak neidealizovala a neomlouvala případné chyby či poklesky.

Myslím, že této práci není možné vytknout nic podstatného (za přeformulování a zpřesnění by stály jen pasáže o tolerančním patentu – s. 30, o školní novele – s. 39, o 28. říjnu 1939 – s. 44). Jediný problém vidím v tom, jak tuto práci co nejdříve vydat.

Předloženu disertaci doporučuji k obhajobě.

doc. PhDr. Jiří Pokorný, CSc.
Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, Praha
2. února 2011

